

הנותן תשועה למלכים

What is the basis for the practice on **שבת** morning after **קריאת התורה** to recite a blessing for the local government and when did the practice begin? Those two questions were asked and answered by Rabbi Mordechai Fogelman¹, ז"ל, in the following תשובה:

שו"ת בית מרדכי חלק א' סימן יח' – עם תקומת מדינת ישראל, בעזרת שומר ישראל, ציץ ועלה הצורך להתפלל לשלום ולשלום העומדים בראשה. בחיבור תפלה מיוחדת לשלום של מדינת ישראל, מן הראוי שיבוא בה לידי ביטוי נרגש באמרות עוז גודל המאורע בדברי ימי עם ישראל וארץ ישראל, מתוך הודאה לצור ישראל על לשעבר ותפילה על הבאות. ואמנם הרבנות הראשית חיברה תפילה מיוחדת לשלום המדינה. לשם כך כדאי לסקור על טיבה, הרכבה והשתלשלותה של התפלה הידועה בשם: "הנותן תשועה" הנהוגה בארצות הגולה לשלום המלכים ונשיאים של אומות העולם שליטי הארצות הללו.

Translation: With the establishment of the State of Israel, thanks to G-d's help, a need to pray for its security and for the welfare of its officials developed. In composing a special prayer for the security of the State of Israel, it was necessary to highlight what the establishment of the State of Israel meant for the Jewish People and for the Land of Israel by acknowledging G-d's graciousness in the past and by offering a prayer that G-d continue to support the State of Israel in the future. Accordingly, the Chief Rabbinate composed a special prayer for the welfare of the State of Israel. To understand the basis upon which the Chief Rabbinate composed a prayer for the welfare of the State of Israel, it would be useful to review what prompted the composition of and what contributed to the evolution of the prayer known as: "Ha'Nosain Teshua" that is customarily recited in Jewish communities within the Diaspora through which the communities pray for the welfare of the rulers and government officials of the countries in which they live.

התפלה לשלום המלך ומשפחתו, שריו ויועציו, הנהוגה בארצות הגולה מתחילה בפסקה: "הנותן תשועה למלכים וממשלה לנסיכים" ומסתיימת בפסקה: "בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח ובא לציון גואל". התפלה הזאת נאמרת בקהלות של נוסח אשכנז וספרד בשבתות וימים טובים אחרי קריאת התורה. הספרדים נוהגים לערוך תפלת "הנותן תשועה" גם בליל יום הכיפורים אחרי כל נדרי.

Translation: The prayer for the welfare of the King and his family, his advisors and ministers, that is recited in Jewish communities within the Diaspora begins with the words: Ha'Nosain Teshua La'Milachim Oo'Memshala La'Nisichim and ends with the line: B'Yamav Oo'Biyameinu Tosha Yebudab V'Yisroel Yishkon La'Vetach Oo'Vah L'Tzion Go'Ail. This prayer is recited in Ashkenazic synagogues and Sephardic synagogues on Shabbos and on Yom Tov after the reading of the Torah. Among the Sephardim, it is customary to recite the prayer on Yom Kippur, after Kol Nidrei, as well.

תפלה זו אינה יצירה מקורית. היא מורכבת מקטעי פסוקים שבתנ"ך. והם: תהלים קמד, י; יהושע

1. Rabbi Mordechai Fogelman was born in 1899 in Chernovitz to family belonging to the Hassidic sect of Husi'atin. He was the son-in-law of Rabbi Zvi Judah Lau of Lemberg. He was ordained by the Maharsham of Berzon, and was close to his brother-in-law, R. Moshe Chaim Lau, the Rabbi of Pietrekov and his cousin R. Meir Shapiro, head of the Yeshiva of Lublin. From 1928 he served as the Rabbi of Katowitz, Poland, and with the outbreak of the World War II, he succeeded to escape and made his way to Eretz Yisrael. In 1940, he was appointed to be Rabbi of Kiryat Motzkin, next to Haifa. He died in 1984

יג, כא; תהלים קמה, יג; ישעיהו מג, טז; תהלים יח, מח; ירמיה כג, ו; ישעיהו נט, כ.

Translation: The prayer is not an original composition. It consists of parts of several verses; i.e. Tehillim 144, 10; Yehoshua 13, 21; Tehillim 145, 13; Yehayahu 43, 16; Tehillim 18, 48; Yirmiyahu 23, 6; Yeshayahu 59, 20.

אין בידינו לקבוע זמן חיבורה של תפלה זו, שם מחברה והארץ בה נתחברה. בסידוריהם של הקדמונים, רק עמרם גאון ורב סעדיה גאון וגם במחזור ויטרי המשמשים מקור עיקרי למנהגי תפלות וברכות שבמרכזי היהדות שבבבל, באשכנז וצרפת שבימי הבינים, אין רמז וזכר לתפלה: "הנותן תשועה למלכים" ולא לתפלה דומה לה. כמו כן לא נזכרה בספר "שבלי הלקט" לרבינו צדקיה בר אברהם הרופא ובספר "המנהיג" לרבינו אברהם בר נתן הירחי, מעמודי הפוסקים הראשונים. יתר על כן. בכל הספרים האלה אף לא נזכר המנהג לברך את המלך ולהתפלל לשלמו.

Translation: It is difficult to estimate when the prayer was composed or the name of the author or where the prayer was composed. In none of the early Siddurim, whether it be Seder Rav Amrom Gaon, the Siddur of Rav Saadiya Gaon or the Machzor Vitry that served as the basis for the prayer practices in the Middle Ages for the former centers of Jewish life in Babylonia, Ashkenaz and France, do we find any hint to the prayer: Ha'Nosain Teshua or to any similar prayer. It is also not found in the book: Shibbolei Ha'Lekket written by Rabbi Tz'ikdiya son of Avrohom the doctor or the book: Ha'Manbig written by Rabbi Avrohom son of Nason Ha'Yarchi, both of whom were among the first Poskim. Moreover, neither of them refer to any form of prayer that was recited on behalf of the local government or the need to pray for its welfare.

אולם בספר כלבו שמתוך לקוטיו אנו למדים שהיה מגדולי חכמי ישראל שבאשכנז וצרפת, בן דורו של הרא"ה הכהן מלוניל בעל ספר "ארחות חיים", נזכר בקצרה המנהג לברך את המלך ולהתפלל לשלמו. בהלכות קריאת התורה סימן יט נאמר: "בשבת שחרית נהגו לומר אחרי ההפטרות מי שברך, ויש מקומות שמברכין את המלך ואחר כך את הקהל, והכל לפי המנהג". מדברי הכלבו: "ויש מקומות שמברכין את המלך" אנו למדים כי לא בכל הקהלות שבאשכנז וצרפת היו נוהגים לברך את המלך.

Translation: However, in the book: the Kolbo, who was among the religious leaders of the Jewish communities in Ashkenaz and in France, in the generation of the Ra'Ah, Ha'Kobain from Lunel who authored the book: Orchos Chayim, we find a short reference to the practice of praying for the welfare of the king. In Hilchos Kriyas Ha'Torah, Siman 19 it is written: On Shabbos in Shacharis it was the practice to recite after the Haftorah a Mi'Sh'Bairach, while in other places a practice existed to pray for the welfare of the king and for the welfare of the community. Each community followed its own practice. From the words of the Kolbo that: "in some places it was the practice to pray for the welfare of the king" we can conclude that not in all Ashkenazic communities did the practice to pray for the welfare of the king take hold.

מדבריו של רבינו דוד אבודרהם, מגדולי חכמי ספרד ותלמידו של רבינו יעקב בעל הטורים, נראה כי בספרד היה נהוג לברך את המלך ולהתפלל לשלמו. ולא ביום השבת וחג בלבד, כי אם גם ביום שני וחמישי אחרי קריאת התורה. הרי כה הם דבריו בסדר שחרית של חול ופירושה: "ואחרי שמסיימין בקריאת התורה אומר שליח צבור קדיש עד לעילא,,, ונהגו לברך את המלך ולהתפלל לשם שיעורו".

Translation: From the words of Rabbi Dovid Avdrohom, one the great scholars of Spain and a student of Rabbi Yaakov, Ba'Al Ha'Turim, we can conclude that in Spain it was customary to pray for the welfare of the king, not just on Shabbos and on the holidays but on every Monday and Thursday after reading of the Torah. The following are his words in his section on the daily Tefilas Shacharis: After completing Kriyas Ha'Torah the prayer leader

להבין את התפלה

recites Half-Kaddish . . . and then they follow the practice of praying for the welfare of the king and that G-d should provide him proper guidance.

אולם בעל ספר כלבו והר"ד אבודרהם מזכירים את ברכת המלך סתם, ואינם מוסרים את מטבע התפילה ונוסחה.

Translation: Although both the Kolbo and the Avudrohom mention the practice to pray for the welfare of the king, neither of them provide the wording of the prayer.

רא"ל פרומקין ב"מקור הברכות" בסדר רב עמרם השלם (ירושלים תרע"ב) ח"ב, לט, ב', כותב כי בפנקס גרמיזא שנכתב בזמן הגזרות של תתנ"ו ותתק"ו נמצאת ברכה למלך השונה לגמרי מנוסח הרגיל, והיא: "מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב הוא יברך את אדוננו הקיסר ירום הודו וישלח ברכה והצלחה בידו לישב כסאו במשפט וצדקה בארץ לחיים ושלום, ושלום יהיה לו ולזרעו אחריו, ונאמר אמן".

Translation: Rabbi Aryeh Leib Frumkin in his commentary: Mikor Ha'Brachos, in his two volume edition of Seder Rav Amrom Gaon, in Volume 2, 39, 2, claims that in the Pinkas Garmeyza written at the time of the Crusades we find a reference to a prayer for the welfare of the king that is completely different from the standard wording of today: i.e. Mi Sh'Bairach Avoseinu Avrohom Yitzchok and Yaakov Hu Yivarech Es Adoneinu Ha'Kaisar, Yarum Hodo, (G-d should bless the Emperor and raise his honor) . . . that he rule his people with justice and fairness, for life and peace. May peace come to him and his descendants. Let us say: Amen.

ר' עזריה מן האדומים בספרו מאור עינים, חלק אמרי בינה, פרק נה, מרחיב את הדיבור על חובתנו להתפלל בשלומה של מלכות בארצות הגולה. הוא פותח בפסוק שבירמיהו כט, ז: "ודרשו את שלום העיר" והולך ומביא מעזרא ו, י, שבבית השני הקריבו קרבנות והתפללו לשלום המלך ובניו. מלבד זה הוא מביא מקורות ממגילת תענית, מהספרים החיצונים, מספרי החשמונאים ומיוסיפוס פלביוס לעדות על מנהג היהודים להתפלל לשלומם של מלכי יון וקיסרי רומא, והוא מסיים: "וכן המנהג אשר תוספת חיזוק נמצא בקצת קהלות לברך את שריהם ואביריהו".

Translation: Rabbi Azaeriya Min Ha'Adumim in his book M'Ohr Aiyayim, in the section entitled: Imrei Binah, Chapter 52, expands on the requirement to pray on behalf of the welfare of the governments in the Diaspora. He opens by quoting a verse from Yirmiyahu 29, 7: They shall seek the welfare of the city. He then quotes the verse from Ezra 6, 10 that at the time of the Second Temple, it was the practice to bring sacrifices and pray on behalf of the King and his family. In addition, he cites sources from within Megilas Ta'Anis, from the Apocrypha, from the Books of the Macabees and from Josephus Flavius testifying to the fact that it was customary for the Jewish People to pray on behalf of the welfare of the Kings of Greece and the Emperors of Rome. He then concludes: And so a custom was adopted in some communities to bless their government officials and their staffs.

מדבריו אנו למדים כי גם באיטליה היה נהוג בקצת קהלות להתפלל לשלום המלכות. אך מטבע ונוסח התפלה לשלום המלכות אין אף בספר זה.

Translation: From his words we learn that in some communities in Italy, as well, it was customary to pray for the welfare of the King. However, he too fails to include any sources which explain the origin of the wording of the prayer.

ר' משה אבן מכיר, מגדולי חכמי צפת וריש מתיבתא בעין זתים, מתלמידיו של האר"י ומרן ר' יוסף קארו, מפליג מאוד בספרו הנפלא "סדר היום" בשבח הברכה בה מברכים את המלך. ברכת המלך מאוד חשובה בעיניו והוא מכנה אותה בשם "מצות עשה מדברי קבלה", שכן היא כתובה בירמיהו כט, ז: "ודרשו את שלום העיר". בכינוי זה מכנה הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם הלכות

הנוכה פ"ג, ה"ו, את מצות קריאת הלל בהג, על יסוד הכתוב: "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" (ישעיהו ל, כט).

Translation: Rabbi Moshe Ibn Machir, one of the great scholars of Safed and the head of the Yeshiva in Ein Zeisim, one of the students of the AR"i and Rabbi Yosef Karo, in his important book: Seder Ha'Yom, effusively praises the practice of blessing the King. In his eyes, the blessing for the King is so important that he deems it to be a positive commandment that was passed on orally, as it is written in Yirmiyahu 29, 7: They shall seek the welfare of the city. Using a similar phrase, the Rayvad in his comments to the Rambam, Hilchos Chanukah, chapter 3, Halacha 6, describes the Mitzvah of reciting Hallel on Chanukah as being based on the verse: The song shall be for you totally as a sanctification of the holiday (Yishayau 30, 29).

ביחס לזמן חיבורה של תפלת "הנותן תשועה" יש לשער שהיא בת חמש מאות שנה, בערך, בנוסחה המקובל בתפוצות.

Translation: In terms of estimating the period in which the prayer of Ha'Nosain Teshua was composed, we can surmise that the wording of the prayer as it appears today has been recited in this manner for the last 500 years.

הפסוק בירמיהו כט, ז: "ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה'" ודברי ר' חנינא סגן הכהנים באבות פ"ג, מ"ב: "הוה מתפלל בשלומה של מלכות" הם המקורות העיקריים שעליהם מסתמכים הפוסקים והמפרשים, המחברים והדרשנים במצות התפילה בשלומה של מלכות. אולם בשני המקורות כאחד אין זכר לא לנוסח מסוים ולא למטבע מסוימת של התפילה בשלומה של מלכות.

Translation: The verse in Yirmiyah 29, 7: They shall seek the welfare of the city to which I have exiled them and they shall pray on its behalf to G-d and the words of Rav Chanina, assistant Chief Kohain in Avos, Chapter 3, Mishnah 2: Be among those who pray for the welfare of the local government, are the primary sources on which the Poskim and Commentators have relied in creating a duty to pray for the welfare of the government. However in neither of these sources, do we find a reference to any specific wording that should be included within the prayer.

אך לעצם קדמותו של המנהג לברך את המלך, אפשר למצוא מקור בתוספתא שהמנהג מוצא בימי המקדש הראשון. על סיום הגיגת הנוכת המקדש הראשון בימי שלמה המלך מסופר: "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך" (מלכים א', ה, סו). בתוספתא סוכה פ"ד מובא הפסוק הזה בקשר ל"ברכה", האות האחרונה שבסימנם: פז"ר קש"ב, ראשי תיבות של ההלכות בהן נבדל יום טוב האחרון של חג משבעת ימי סוכות. וכך שנינו שם: "יום טוב האחרון של חג פיים לעצמו, זמן לעצמו, רגל לעצמו, קרבן לעצמו, שיר לעצמו, ברכה לעצמו, שנאמר ביום השמיני שילח את העם ויברכו את המלך".

Translation: In truth we may be able to trace the origin of the practice to bless the king to a section of the Tosefta which may be proof that such a practice existed at the time of the First Beis Hamikdash. Upon King Solomon completing the eight day inauguration of the First Temple we learn: On the eighth day he sent in the people and they blessed the King (Melachim 1, 8, 66). In Tosefta Succah Chapter 4 the verse is quoted as the reference alluded to by the letter "Beis" in the abbreviation known as: Pay, Zayin, Reish. Kuf, Shin, Beis. They are the first letters of a set of rules that distinguish the observance of Shemini Atzeres from the seven days of Succos. This is what is taught: The letter "Pay" represents the rule that on Shemini Atzeres the Kohanim hold an independent lottery to determine what work each Kohain would perform in the Beis Hamikdash. The letter "Zayin" represents the rule that Shemini Atzeres is viewed as an independent holiday. The letter "Reish" represents the rule that there is an independent obligation to come to Yerushalayim on Shemini Atzeres. The letter "Kuf" represents the rule that Shemini Atzeres has its own set of sacrifices. The letter "Shin" represents the rule that

להבין את התפלה

Shemini Atzeres has its own set of songs to be sung in the Beis Hamikdash when the sacrifices are brought and the letter "Beis" represents the rule that on Shemini Atzeres there is an obligation to recite a special blessing, as it is written: On the eighth day, King Solomon sent in the people and they blessed the King.

בהרבה מקומות בתלמוד בבלי בהם נזכרו סימני ההלכות פז"ר קש"ב, מסתמך רש"י בפירושו על תוספתא זו, ואת ה"ברכה", הסימן האחרון שבסימני ההלכות פז"ר קש"ב, הוא מפרש: "ברכה לעצמה", מברכין היו את המלך זכר לחנוכת הבית, שנאמר ביום השמיני שילח את העם ויברכו את המלך, כך מפורש בתוספתא דסוכה פ"ד; "ברכה לעצמו, ברכה שהיו מברכין לתפלת חיי המלך כדמפרשינן בתוספתא" (יומא ג', א', ד"ה לעניין פז"ר קש"ב). ומעין זה בחגיגה יז, א, סוכה מח, א. אמנם בסוכה מז, ב באה הגמרא לידי מסקנה כי ה"ברכה" בסימנים פז"ר קש"ב פירושו: ברכת המזון ותפלה, כלומר, דעד השתא אמרינן את יום חג הסוכות הזה וכאן את יום שמיני עצרת הזה (פרש"י שם וגם הגאונים ע' אוצר הגאונים לסוכה מז, ב) וגם הרי"ף ורבינו חננאל שם מפרשים כן. וזוהי גם דעת התוספות בכמה מקומות בתלמוד. מכל מקום התוספתא סוכה שרש"י מסתמך עליה, במקומות שהבאנו למעלה, יכולה לשמש סמוכין לפירושו בסימן "ברכה" שבפז"ר קש"ב.

Translation: In many places in the Babylonian Talmud, we find references to the abbreviation: Pay, Zayin, Reish. Kuf, Shin, Beis. Rashi explains in his comments to this Tosefta that the word: Bracha, being the last letter in the abbreviation, represents the following: A Bracha for itself. They would bless the King as a memorial to the inauguration of the Beis Hamikdash, as it is written: On the eighth day, King Solomon sent in the people and they blessed the King. That is how it is explained in the Tosefta, Succah, Chapter 4. A Bracha for itself is explained as the practice of blessing the King, as we find in the Tosefta, Yuma Chapter 3, 1, re: the abbreviation: Pay, Zayin, Reish. Kuf, Shin, Beis. Similarly we find in Chagiga 17a; Succah 48a. However in Succah 47b, the Gemara comes to the conclusion that the word Bracha in the abbreviation: Pay, Zayin, Reish. Kuf, Shin, Beis, represents Birkas Hamazone and Shemona Esrei; i.e. that for the first seven days of Succos we say: Yom Chag Ha'Succos Ha'Zeh and for Shemini Atzeres we say: Yom Shemini Atzeres Ha'Zeh. So Rashi explains and so do the Gaonim and the Rif and Rabbenu Chanel. It is also the opinion of Tosefos in several places in the Gemara. However, the Tosefta Succah upon which Rashi relies does support the fact that it is a reference to a Bracha for the King.

המאירי בפירושו לסוכה שם מביא את שני הפירושים של ה"ברכה" מבלי להכריע בדבר. וכך הוא אומר: "ברכה בפני עצמה שאינו אומר את יום חג הסוכות, אלא את יום השמיני חג העצרת הזה; ויש מפרשים ברכת המלך שהיו מברכין אותו בכל יום טוב".

Translation: The Meiri in his commentary on Maseches Succah includes both explanations without expressing a preference for either explanation. This is what he says: An independent Bracha in which we do not refer to Yom Chag Ha'Succos but instead we refer to Yom Ha'Shemini Chag Ha'Atzeres Ha'Zeh. Others explain it to mean a blessing for the King. They would follow the practice of blessing the King on each Yom Tov.

Rabbi Fogelman may not have uncovered all evidence of practices that involved expressing good wishes on behalf of local governments. In many versions of the prayer, הנותן תשועה למלכים, we find that the name of the ruler is mentioned and after his name, the words: ירום הודו, may his glory grow greater, appears. A search of that phrase reveals that starting with the period of the גאונים, adding the words: ירום הודו after a person's name was a common practice when referring to an important religious leader: We find the following reference in a תשובה by רב האי גאון: מרנו ורבנא ואדוננו יוסף הרב הגדול ראש הסדר ירום הודו ויגדל כבודו.

Translation: Our teacher and master, Yosef, the great Rabbi, head of a session of the Yeshiva, may his glory grow and his honor increase.

In some of the תשובות of רבינו אברהם בן הרמב"ם, he is addressed as follows:

ונתבקש רבנו, ירום הודו, לבאר מה שיש בתשובה.

Translation: We ask of our teacher, may his glory grow, to explain how to act by issuing a response.

Starting in the 1100's we begin to find references to names of political leaders after which the words: ירום הודו are added: In a letter dated 1109 CE we find the following:

ירושלים עיר הקדש מרכז רוחני למחמדים ולכל המאמינים בא-ל אחד. לרגלי עלית השלטון ירום הודו על כסא המלכות.

Translation: Yerushalayim, the holy city, a center for Muslims and all those who believe in one G-d. Upon the elevation of the Sultan, may his glory grow, upon his seat of power.

Similarly we find that the תשובות רשב"א includes the following in one of his תשובות:

של אדונינו המלך, ירום הודו.

Translation: Our master, the King, may his glory grow.

The ת"ש includes the following:

שקבלנו במקומו זה לאפטרופוס של המלך, ירום הודו.

Translation: We received in our location from the agent of the King, may his glory grow.

The ת"ש includes the following:

ויפרע קנס לאדונינו המלך, ירום הודו, תנשא מלכותו.

Translation: Let him pay the fine to our master the King, may his glory grow, and his Kingdom be successful.

In addition, a review of ספרים that were published before World War I and can be viewed at www.hebrewbooks.org,² shows that on many of the cover pages of the ספרים that were being published, a reference is made to the presiding ruler of the location where the book was published and the notation of ירום הודו, appears after his name. We can therefore suggest that the prayer: הנותן תשועה למלכים is only one example of the several methods by which the Jewish community prayed for the welfare of their local government. Why did the Jewish community regularly pray for the welfare of their local governments? History shows that when the local government was at peace and was prosperous, the Jewish community lived in peace and was prosperous as well. Warring among nations and other difficulties usually resulted in problems for Jewish communities.

It is interesting to note that since World War I, ספרים stopped including references to local political leaders. Undoubtedly, this resulted from the fact that the countries in which many Jews lived were becoming democratic countries. It may be worth asking whether it is true that the basis for including such references no longer exists? Perhaps we may yet see the following notation on the title page of a ספר:

תחת ממשלת הנשיא ברק אובמא, ירום הודו, ותנשא מלכותו.

Translation: Published under the Presidency of Barack Obama, may his glory grow and his government prosper.

2. Samples of these pages can be found in this week's Newsletter Supplement.